

ФЕДЧУН НАТАЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права,
кандидат юридичних наук, доцент*

**ОБМЕЖЕННЯ СФЕРИ ЗЛОЧИННОЇ
НЕОБЕРЕЖНОСТІ: АНТИКРИМІНОГЕННИЙ ВПЛИВ
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ**

Дослідження показали, що необережні злочини, в переважній більшості випадків, вчиняються у зв'язку з виконанням особою певних функцій в межах того чи іншого виду соціальної активності [1, с. 92]. Лише незначна кількість таких діянь має виключно ситуативний характер і пов'язана з домінуючим впливом зовнішніх обставин.

Саме тому увага зосереджена на визначенні антикриміногенного потенціалу соціального контролю, зокрема, механізмів кримінально-правового впливу на свідомість осіб з метою недопущення скоєння злочинних діянь, через необережність.

Досліджуючи співвідношення злочинної активності та злочинної діяльності, А.П. Закалюк зазначив, що необережні злочини вчиняються в певному соціальному середовищі, яке характеризується конкретними формами людської активності і діяльності. Так, природне середовище, в якому людина діє за схемою «людина-природа»; суспільно організовану середу, в якій людина здійснює ті чи інші види професійної діяльності (експлуатація транспорту, обслуговування техніки, надання медичних, комунальних послуг і т.п.) [2, с. 674-680].

Проте, така форма соціальної активності як «професійна діяльність», залишає поза увагою значний масив злочинів, що вчиняються з необережності. У зв'язку з цим, предметна активність людини, у випадку злочинної необережності, має бути розширена до сфери діяльності (сфери суспільних відносин).

Враховуючи соціальні (сфера суспільних відносин) і кримінологічні (суспільна небезпека і механізм вчинення) особливості, структура необережної злочинності може бути представлена наступним чином:

- Побутові необережні злочини, з підструктурою:
 - злочини, вчинені поза сферою дії і без використання технічних засобів або інших джерел підвищеної небезпеки;
 - злочини, вчинені у сфері дії або з використанням технічних засобів або інших джерел підвищеної небезпеки.
- Професійні необережні злочини з підструктурою:
 - злочини, вчинені у сфері дії або з використанням технічних засобів або інших джерел підвищеної небезпеки;
 - злочини, вчинені у сфері суто професійної діяльності;
 - злочини, вчинені в процесі виконання посадових (управлінських) функцій.

Найчисленніша група необережних злочинів – це злочини в сфері використання технічних засобів. Тобто злочини, що вчиняються при порушенні правил безпеки при взаємодії «людського фактору – джерела підвищеної небезпеки» і призводять до виходу технічних засобів (джерел підвищеної небезпеки) з-під контролю суб'єкта, що обумовлює настання небезпечних наслідків для суспільства [3, с. 101].

Отже, при злочинно необережному поводженні з джерелами підвищеної небезпеки «кількість» і «якість» суспільної небезпеки визначають сферою діяльності суб'єкта, способом використання ним знарядь і засобів, ситуацій, за яких скоєно злочин, а також багатьма іншими (часто випадковими для суб'єкта) обставинами. Однак, варто зазначити, що зовнішні фактори діють опосередковано, через риси характеру, вольові й емоційні якості, ціннісно-нормативні характеристики свідомості, мотиваційну сферу та сферу потреб індивіда.

Суб'єктивні причини злочинної необережності при поводженні з джерелами підвищеної небезпеки криються в зневажливому або недостатньо дбайливим ставленні до безпеки, що є фундаментальною цінністю, охорону якої гарантовано Конституцією України.

Дотримання приписів будь-якої «безпекової» норми, зокрема й кримінально-правової, забезпечується через механізми кримінально-правового впливу:

- 1) ціннісно-правовий вплив – особа дотримується приписів норми, спрямованих на забезпечення безпеки, так як безпека – соціальне благо – представляє цінність для неї;

- 2) регулятивно-правовий вплив – правомірна поведінка обумовлена загрозою застосування санкції, при цьому ціннісна актуалізація безпеки відсутня.

При цьому, ціннісно-правовий вплив знаходить своє відображення у дійсності через внутрішній контроль, тобто інтеріалізацію особою «безпекових» норм та цінності самої безпеки, а регулятивно-правовий вплив – через зовнішній контроль, що реалізується ззовні за допомогою кримінально-правових засобів.

Отже, у справі запобігання негативним наслідкам при взаємодії людини з джерелами підвищеної небезпеки, кримінально-правові засоби, як механізм зовнішнього контролю, виконують роль стабілізатора суспільних відносин, а саме: сприяють обмеженню сфери злочинної необережності, підвищують попереджувальний вплив кримінально-правових норм, оскільки акцентується увага учасників суспільних відносин на необхідності дотримання (під страхом кримінальної відповідальності) певних правил безпеки.

Своєчасність та відповідність запобіжних заходів масштабам потенційної небезпеки забезпечує зниження як рівня загальної злочинності, так і дозволяє мінімізувати колосальні втрати, які виникають через необережне поводження з джерелами підвищеної небезпеки, втратам, які мають місце в результаті неувважності, соціально-безвідповідального ставлення до безпеки.

Список використаної літератури:

1. Дремін В.Н. Преступность как социальная практика: институциональная теория криминализации общества. Одесса: Юридическая литература, 2009. 613 с.
2. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: Кн. 2. Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. Київ: Ін Юре, 2007. 712 с.
3. Федчун Н.О. Проблеми кримінологічної оцінки злочинної необережності при порушенні правил безпеки. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2020. № 1. С. 100-105.

Ключові слова: безпека, злочинна необережність, антикриміногенний вплив, кримінально-правові засоби, джерело підвищеної небезпеки.

Ключевые слова: безопасность, преступная неосторожность, антикриминальное влияние, уголовно-правовые средства, источник повышенной опасности.

Key words: safety, criminal negligence, anti-criminogenic effect, criminal law measures, violation of safety rules, high-risk source.

ЛЕВКІВСЬКА ЯРОСЛАВА ВІКТОРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права*

ВІКТИМОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ШАХРАЙСТВА, ЩО ВЧИНЯЄТЬСЯ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Практично безмежні можливості глобальної мережі Інтернет у сфері передачі та обробки інформації, що забезпечують комунікацію в різних формах, вчинення фінансових операцій, торгівлі та інше, з одного боку, роблять мережу Інтернет найсприятливішим середовищем для розвитку суспільних відносин, з іншого боку, це тягне за собою виникнення такого негативного явища, як інтернет-злочинність. Міжнародна організація Group-IB, що досліджує стан комп'ютерної злочинності на пострадянському просторі, зазначає, що фінансові збитки світового ринку через комп'ютерні злочини за минулий рік перевищили 7 млрд доларів США, а доходи злочинців із СНД складають 2,5 млрд доларів, тобто «комп'ютерні» злочинці країн СНД контролюють більш ніж третину світового ринку кіберзлочинності [1]. Зареєстрований масив кримінальних правопорушень у аналізованій сфері свідчить про їх суттєве зростання за останні роки і має такі показники: у 2013 році було обліковано 595 кримінальних правопорушення, у 2014 році – 443, у 2015 році – 598, у 2016 році – 865, у 2017 році – 2573, у 2018 році – 2301, у 2019 році – 2204, у 2020 році – 2498 [2].

Водночас з усієї сукупності кримінальних правопорушень, що вчиняються з використанням мережі Інтернет, частка шахрайств становить 58 % [3, с. 3]. Безумовне такий високий відсоток зумовлений